

Skötselplan för Gällsängenskogens naturreservat

SKÖTSELPLAN FÖR NATURRESERVATET GÄLLSÄNGENSKOGEN

Skötselplanen gäller utan tidsbegränsning. En översyn bör göras senast inom 10 år för att bedöma behovet av revidering. Skötselplanen har upprättats av Länsstyrelsen 2009. Planförfattare har varit Mikael Hagström och Jens Johannesson.

Omslagsbilderna visar områdets lövskogskaraktär, inslaget av gran och död ved av både stående och liggande träd. Foto: Mikael Hagström. Bilder i rapporten, foto: Jens Johannesson.

A. ALLMÄN BESKRIVNING	3
1. ADMINISTRATIVA DATA OM NATURRESERVATET	3
2. SYFTE, FÖRESKRIFTER OCH SKÄL FÖR BESLUT	4
3. ÖVERSIKTLIG BESKRIVNING AV BEFINTLIGA FÖRHÅLLANDEN	4
3.1 <i>Naturbeskrivning</i>	4
3.2 <i>Historisk och nuvarande markanvändning</i>	5
3.3 <i>Områdets bevarandevärden</i>	6
3.4 <i>Källuppgifter</i>	7
B. PLANDEL.....	8
1 SYFTE MED NATURRESERVATET.....	8
2 DISPOSITION OCH SKÖTSEL AV MARK.....	8
2.1 <i>Skötselområden</i>	8
2.2 <i>Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder</i>	12
2.3 <i>Jakt</i>	12
2.4 <i>Utmärkning av reservatets gräns</i>	12
3. TILLSYN.....	12
4. DOKUMENTATION OCH UPPFÖLJNING.....	13
4.1 <i>Dokumentation och inventeringar</i>	13
4.2 <i>Uppföljning</i>	13
5. FINANSIERING AV NATURVÅRDSFÖRVALTNINGEN	13
5.1 <i>Finansiering av naturvårdsförvaltningen</i>	13

Bilagor

1. Servitut. Nyttjanderättsväg till reservatet över Gölstorp 1:3
2. Servitut. Nyttjanderättsväg till reservatet över Gölstorp 1:7
3. Artlista

A. ALLMÄN BESKRIVNING

1. Administrativa data om naturreseptatet

Reseptatets

benämning: Gällsängenskogen

NVR id: 2020355

Beslutsdatum: 2009-12-16

Län: Östergötland

Kommun: Finspångs kommun

Areal:

15,7 ha	
Land:	15,3 ha
Vatten:	0,4 ha
Produktiv skog	15,2 ha

Naturtyper:

(Natura 2000 habitat)

9010, Västlig taiga undergrupp Lövskog	10 ha
9080, Lövsumpskog av fennoskandisk typ	1 ha
9020, Ädellövskog	1 ha

**Prioriterade
bevarandevärden**

Naturtyper	Lövskog
Arter/grupper	Fåglar, svampar
Strukturer/funktioner	Hålträd, död ved, flerskiktning, intern dynamik
Kulturmiljöer	Äldre brukningsväg
Friluftsliv	

Övrigt: Området ingick i statskogsinventeringen 2003

Naturvårdsförvaltare: Länsstyrelsen Östergötland

Lägesbeskrivning: 7 km sydost om Regna kyrka mellan gårdarna Gölstorp och Gäddö

Vägbeskrivning: Åk till Rejmyre, fortsätt norrut förbi Frängsätter och sväng mot "Gölstorp 5". Från vägen Frängsätter-Regna går privat väg via gården Gölstorp till reseptatet. Besökare är välkomna till fots eller per cykel!

2. Syfte, föreskrifter och skäl för beslut

(se reservatsbeslut; syftet beskrivs även i denna skötselplans plandel under B1)

3. Översiktlig beskrivning av befintliga förhållanden

Översiktskarta. © Bakgrundskartor Lantmäteriet, dnr 106-2004/188

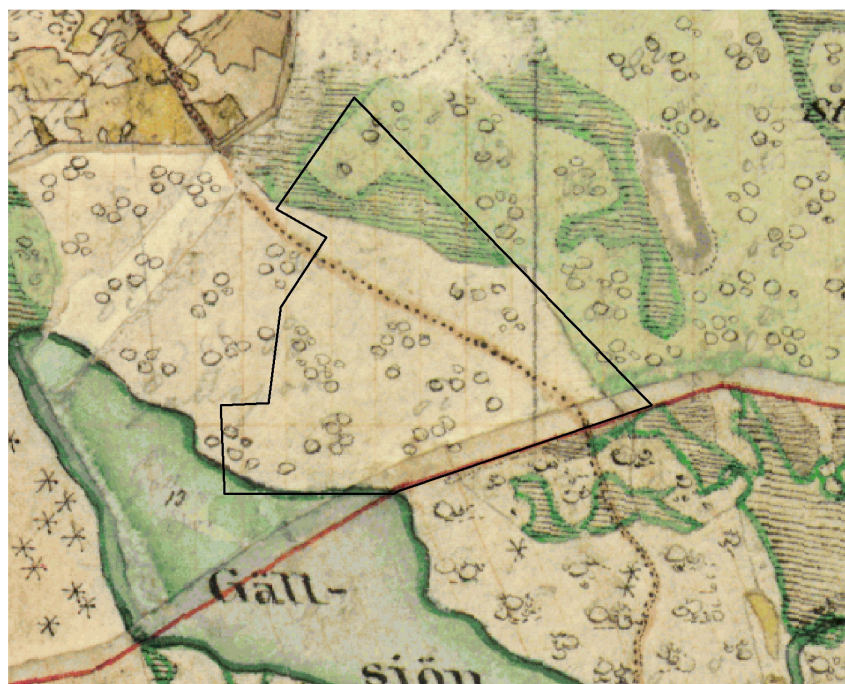
3.1 Naturbeskrivning

Gällsängenskogen ligger knappt två mil norr om Finspångs tätort. Området sluttar mot sydväst och är något källpåverkat i de lägst belägna partierna. Här växer en lövskog som slutit sig efter att hävden upphört. Betesdrift har inte förekommit efter 1937 och idag utgörs trädskiktet av framför allt asp, björk, bitvis rikt med hassel samt gran. Bland granarna dominerar träd med 20-30 cm diameter i brösthöjd men det finns även en generation grövre träd med vida grenar som vuxit upp då området var något öppnare. I områdets kanter finns avsnitt med tät planterad gran.

Trädsnittet innehåller även enstaka äldre ekar, klipbal i fuktträgen samt ett lindbestånd på nära en hektar i sydöstra kanten. Till undervegetationen hör förutom hassel även ask och hägg. I ljusare avsnitt t ex i brynen mot sjön, fuktträgen och i den tidigare ledningsgatan märks en yngre generation av ek, asp, gran, klipbal och ask. I övrigt är det sparsamt med lövträdsföryngringen och björken i området dör av i ganska snabb takt. Lågor och högstubbar av björk utgör därför den främsta källan till död ved. En gammal brukningsväg genomkorsar skogen. I vägen har nyligen en el-ledning lagts ned varefter vägen återställts. Den tidigare luftledningen genom området har därmed försvunnit.

3.2 Historisk och nuvarande markanvändning

Gällsängen har långt tillbaka en historia som slåtteräng med lövträdsinslag (löväng). Detta finns dokumenterat i en karta över Gölstorps ägor från 1746. Området kallas Hästhagen och är hägnat mot den ängsmark som syns nedan på Häradskartan. Lövängen beskrivs som: ”är med björkskog beväxt, kan underhålla 8 stycken hästar till bärgningstiden”. På häradskartan (nedan) är norra delen av området markerat som äng (del av Storängen) innehållande våtmarksslätter och löväng. Huvuddelen av reservatet redovisas som lövskog (utmarksskog med lövträd), med all sannolikt utnyttjad för bete. Nästa historiska karta finner vi i 1940-talets ekonomiska karta där området redan är tätt trädbevuxet. Som nämndes ovan så upphörde betet någon gång före 1937.

Häradskartan från 1870-talet. © Bakgrundskartor Lantmäteriet, dnr 106-2004/188

En mindre del av området har varit avsatt som s.k domänreservat av tidigare markägare (Domänverket och Sveaskog). Övriga delar har efter betesdriftens upphörande varit tillgängliga för skogsbruk och jakt men något skogsbruk har i praktiken inte bedrivits på många årtionden. Vid ett tillfälle har dock avverkning av området aktualiserats av dåvarande Domänverket. Då räddades naturvärdena av att Sievert Grundström, grundare av Finspångs biologiska förening, argumenterade för områdets höga naturvärden.

3.3 Områdets bevarandevärden

Biologiska bevarandevärden

Triviallövskog med ädellövinslag är en prioriterad skogsnaturtyp enligt den nationella strategin för skydd av skog. Denna lövskogstyp är den dominerande i reservatet och den förekommer omväxlande med stråk av lövsumpskog. Trakten kring Regnaren och Tisnaren är rik på lövskogar med asp, björk och ek vilket gör bevarandet av värdefulla kärnområden särskilt viktigt. Historiskt sett har lövinslaget i hela den norra skogsbygden varit mycket större fr a på områden som tidigare påverkats av brand, sk lövbrännor, men även i och i anslutning till slätterängar. Mycket av reservatets biologiska innehåll liknar därför de som naturligt tillhör lövbrännor samtidigt som lövskogen utgör ett arv efter lövängs-epoken.

Området har troligen en lång trädkontinuitet av lövträd och hassel, med tanke på tidigare hävd som bl a löväng. I dag är dock skogen mer eller mindre slutet och flerskiktad. Området håller också på att utveckla höga naturvärden knuten till död skuggad lövved. En flerskiktad skog med hålträd är värdefull inte minst för fågelfaunan. Mindre flugsnappare har påträffats i området och kan möjligen häcka. Området utnyttjas även av flera hackspettar och större och mindre hackspett samt göktyta häckar sannolikt inom reservatet. Här förekommer även till exempel taltrast, rödvingetrast, koltrast, björktrast, lövsångare, grönsångare, svarthätta, spillkråka, svartvit flugsnappare, grå flugsnappare, bofink, grönfink, stenknäck, nötväcka, rödhake och gärdsmyg.

För fågellivet är den flerskiktade skogen viktig bl a som rovdjursskydd och för mängden insekter och larver som lever av lövverket och utgör en viktig födoresurs. Skiktningen bidrar även till en variation av häckmiljöer i området med bland annat håligheter och mjuk lövved i vilken även småfåglar kan hacka ut sina bohål. Död lövved hyser en artrik vedsvampflora med bl a de rödlistade arterna vit vedfingersvamp och kandelabersvamp.

Tack vare kontinuiteten av träd och hassel samt variationen i trädslagsblandning, tillsammans med kalkinslaget i marken är troligen marksvampfloran intressant. Den har dock inte undersökts närmare.

Markfloran innehåller främst av vårblommor som ormbär, tandrot, vitsippa, blåsippa, nattviol och vårärt. I sumpskogarna växer älggräs, kärrfibbla, skärmstarr och gullpudra. På äldre lövträd och stenar växer en rik mossflora och enstaka krävande lavar. Bland lavarna finns rödbrun blekspik, rostfläck, sotlav, lönnlav och glansfläck och av mossor asphättemossa, fjädermossa, trubbfjädermossa, guldlockmossa och fällmossa.

Geologiska bevarandevärden

Området ligger i en svag sydslutning under högsta kustlinjen, ca 50 m över havet. Området har en intressant geologi som påminner om ett par andra värdefulla lövskogar i norra skogsbygden, Magnehults naturreservat (14 km åt sydost) och Tjuttorps lövskog (7 km åt söder). Gemensamt för de tre områdena är historiken med lövängsbruk samt att här finns relativt tjocka moräntäcken med visst inslag av basiska mineral samt ett ytligt markvatten. Dessa faktorer bidrog säkert till att områdena var gynnsamma för lövängsbruk.

Längs områdets östra eller nordöstra gräns löper en mindre isälvsavlagring som bitvis har ryggform (ås). I övrigt märks ett svagt kuperat moräntäcke där det i de nedre delarna tränger fram vatten som bildar flera sumpstråk genom området. Flertalet av sumpstråken mynnar i en alsumpskog längs södra gränsen och avrinner till Gällsjön längs gränsen. Det finns även några avsnitt med varvig lera som säkert bidrar till lokalt större bördighet. Något berg i dagen finns troligen inte. Nära stranden finns några block av sandsten blottade intill en granrot.

Naturreseptatet Gällsängenskogen

Det underliggande urberget består av intermediär till sur gnejsgranit enligt berggrundskartan. Sannolikt förekommer även basisk metagabbroitt och metadiorit i området (rika förekomster finns söder om Gällsjön).

Kulturhistoriska bevarandevärden

Inom reservatet saknas registrerade fornlämningar och kulturhistoriska lämningar. Det finns dock gott om röjningsrösen som påträffas utspritt i området. De härrör troligen från röjning för uppodling långt tillbaka och kan vara av medeltida ursprung. Brukningsvägen som går genom reservatet har gamla anor och bör behandlas som en fornlämning i reservatets skötsel. Området har historia som trädklädd slätteräng.

Röjningsröse inom f.d domänreservatet i nordvästra delen av Gällsängen.

Intressen för friluftslivet

Området är mycket vackert och bjuder på ymnig vårblooming och rik fågelsång i försommartid. Då området ligger långt ifrån tätorter och även en bit från bilväg är värdet för friluftslivet ändå begränsat och inga satsningar på tillgänglighet planeras utöver informationsskylt vid gränsen.

3.4 Källuppgifter

Naturvårdsprogram Finspångs kommun 2001, område NVP0562965003

Naturvårdsinventering 1974, Finspångs kommun, område 25.

Berggrundskartan, SGU.

Jordartskartan, SGU.

Historisk karta över Gölstorps ägor, 1746

B. PLANDEL

1 Syfte med naturreseptatet

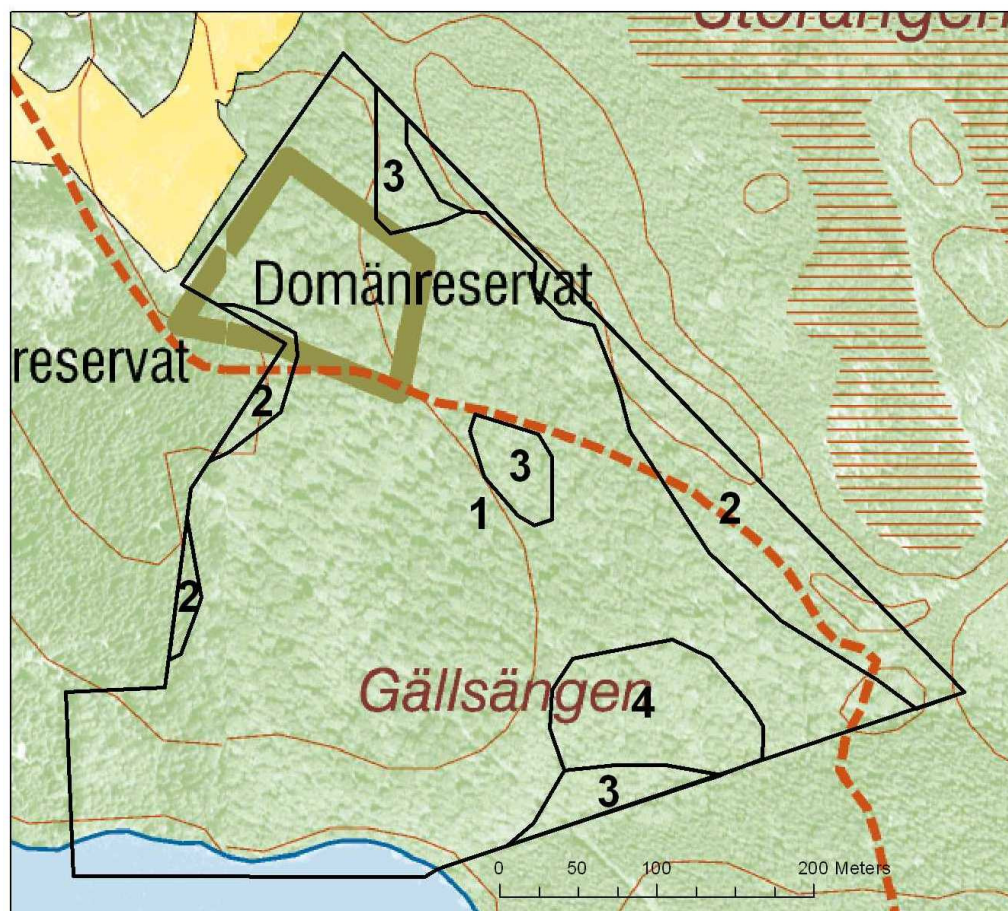
Syftet med Gällsängskogens naturreseptatet är att bevara den värdefulla livsmiljön Västlig taiga av lövskogstyp med inslag av lövsumpskog och ädellövskog i gynnsamt tillstånd. Livsnödvändiga miljöer och strukturer för hotade, sällsynta och hänsynskrävande arter i området, t ex gamla lövträd och död ved, ska förekomma i gynnsam omfattning.

2 Disposition och skötsel av mark

Se under respektive skötselområde. Områdets lövskogsanknutna naturvärden är akut hotade av sedan lång tid inväxande gran. En inledande restaureringshuggning är därför nödvändig. Restaureringen innebär att en stor del av granen, inklusive smärre granplanterade ytor i området, avvecklas. En del grupper av grova och vidgreniga granar som troligen härrör från områdets hävdade epok ska sparas. I framtiden lämnas skogen i huvudsak för fri utveckling men vid behov ska föryngring av gran bekämpas för att undvika att gran åter blir dominerande i området.

2.1 Skötselområden

Reservatet är indelat i 4 skötselområden; 1) Lövskog med skötselinsats av engångskaraktär (uthuggning av gran), 2) Granplantering med stort restaureringsbehov, 3) Sumpskogar, 4) Lindskog.

© Bakgrundskartor Lantmäteriet, dnr 106-2004/188

2.1.1

Skötselområde 1, Gammal lövskog

Areal: 10 ha

Naturtyp enligt Natura 2000: 9010 Västlig taiga

Mål: 9010 Lövskog

Bilden t.v visar triviallövskog på något fuktig mark, bilden t.h visar ett avsnitt med asp, björk samt rik hasselunderväxt i områdets västra del söder om den genomgående brukningsvägen.

Beskrivning

Område 1 består av en asp- och björkdominerad lövskog med rik underväxt av hassel. I trädskiktet finns även i varierande grad inslag av ädla lövträd som ek, lind och någon ask. I främst östra och södra delen finns insprängda stråk av tidvis våt sumpskog med ett trädskikt dominerat av glasbjörk och klibbal med inslag av ask och hägg. Fuktstråken bidrar till såväl variation som till en högre luftfuktighet i skogen. Större avsnitt av sumpskog har urskiljts som egna skötselområden (se område 3).

Markfloran i den asp- och björkdominerade lövskogen är örtrik, mest av lågörttyp. Lövträden är i stora delar av området hårt trängda av granar, många av dem relativt grova (20-30 cm i diameter). Grantillväxten har bl a lett till att många björkar dött eller är döende och det är en bidragande orsak till att det är rikt på död ved av lövträd här. Det finns även spridda träd av en äldre och grövre generation granar som vuxit upp i en öppnare miljö.

På sikt behövs en föryngring av lövträd, något som bl a ska kunna bli möjligt i angränsande delområde 2 där planterad gran ska avvecklas samt i de luckor som uthuggning av gran kommer att tillskapa. Enstaka gammeltallar påträffas, bl a i närheten av sjöstranden. I skötselområdet ingår även en mindre del av Gällsjön med strandskog av al och björk samt en smal bård av bladvass.

Många lövträd i Gällsängeskogen är hårt trängda av granen. Bilden visar en av de få gammelekar som finns i området.

I området finns utspritt en mängd röjningsrösen som troligen härrör från en tid då odling förekommit i delar av området. Rösena är troligen medeltida

Bevarandemål och gynnsamt tillstånd

- Skötselområdet ska bibehålla och utveckla naturvärden knutna till gammal lövskog med stort inslag av gamla träd, hålträd och död ved.
- Området ska alltid domineras av inhemska lövträd och andelen gran ska inte överstiga 10%.
- Området ska utgöra en lämplig häckningsmiljö för mindre flugsnappare och mindre hackspett genom att ha en fullskiktad beståndsstruktur och vara mycket rik på död ved.
- Död ved bör på sikt utgöra åtminstone 20-40% av virkesförrådet.
- Röjningsrösen och eventuella andra kulturhistoriska lämningar bevaras.

Åtgärder

Restaureringar:

- Alla granar under ca 30 cm i brösthöjdsdiameter avverkas och huvuddelen av virket körs ut. 5-10kvm/ha lämnas kvar för att bidra till förrådet av död ved. En del av detta kan utgöras av ringbarkade träd. Grova och vidgreniga granar lämnas, företrädesvis i grupper och där de ej tränger värdefulla lövträd. Hänsyn tas så att röjningsrösen ej skadas.

Löpande skötsel:

- Återkommande röjningar av granuppslag vid behov.
- Återkommande röjningar av sly och småträd på den gamla vägen.

2.1.2

Skötselområde 2, Granplantering (framtida lövsuccesion)

Areal: 1,8 ha

Naturtyp enligt Natura 2000: -

Mål: 9010 Lövskog

Beskrivning

Området består av granplanteringar i 30-50 års åldern.

Bevarandemål och gynnsamt tillstånd

- Skötselområdet ska förstärka kärnområdets naturvärden genom att omföras till lövskog rik på hassel och död ved.
- Området ska alltid domineras av inhemska lövträd och andelen gran ska inte överstiga 10%.
- Området ska utgöra en lämplig häckningsmiljö för mindre flugsnappare och mindre hackspett genom att ha en fullskiktad beståndsstruktur och vara mycket rik på död ved.
- Död ved bör på sikt utgöra åtminstone 20-40% av virkesförrådet.

Åtgärder

Restaureringar:

- Alla granar i skötselområdet avverkas.

Löpande skötsel:

- Återkommande röjningar av granuppslag vid behov.
- Behov av eventuellt viltstängsel följs upp.

2.1.3

Skötselområde 3, Sumpskog

Areal: 1 ha

Naturtyp enligt Natura 2000: -

Mål: 9010 Lövskog

Beskrivning

Området består av några mindre avsnitt av klibbalsumpskog. Sumpskogarna sammanlänkas av de fuktdrag som löper mosaikartat genom skötselområde 1. Avgränsade delar är något mer sammanhållna sumpskogsmiljöer dominerade av klibbal med tidvis stående vatten och i allmänhet rikt med död ved.

Bevarandemål och gynnsamt tillstånd

- Ostörda sumpskogsmiljöer med rik tillgång på död ved.

Åtgärder

- Inga åtgärder

2.1.4

Skötselområde 4, Lindskog

Areal: 1 ha

Naturtyp enligt Natura 2000: 9020 Boreonemorala, äldre naturliga ädellövskogar av fennoskandisk typ med rik epifytflora

Mål: 9020

Beskrivning

I områdets sydöstra kant finns ett ovanligt delområde bestående av en ren lindskog. Ganska klena men senvuxna stammar växer kring en moränhöjd. Floran är mager och bitvis hedartad med inslag av blåbär. Området är i stort sett fritt från gran och därför en ljus och öppen miljö jämfört med resten av Gällsängeskogen som den ser ut före restaurering (se bild nedan). Till trädens epifytflora hör bl a skriftlav.

Bevarandemål och gynnsamt tillstånd

- Lindskog med inslag av död ved.

Åtgärder

- På cirka 10 års sikt kan röjning av inträngande gran bli nödvändigt.
- 1) Lämna i övrigt orört, eller;
- 2) Prova att fälla ett tiotal lindar i någon del av ytan i syfte att öka mängden död ved och ljusinsläppet till stammar och mark. Ingreppet kan sedan utvärderas efter 5-10 år.

Lindskogen

2.2 Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

Skötselåtgärd	När	Var	Prioritet
Avverkning av gran	2010	Omr 1	1
Avveckling av granplantering	2010-2012	Omr 2	2
Ev fällning av ett tiotal lindar för att öka mängden död ved	2010-2012	Omr 4	2

2.3 Jakt

Jakt är tillåten inom hela reservatet. Vid jakt får jakthund användas. Älgdragare för fällt vilt får användas med stor försiktighet. Markskador pga körning ska undvikas.

2.4 Utmärkning av reservatets gräns

Utmärkning av reservatsgränsen ska utföras av naturvårdsförvaltaren enligt svensk standard SIS 031522 och enligt Naturvårdsverkets anvisningar.

3. Tillsyn

För närvarande bedöms ingen speciell tillsynsman behövas inom reservatet. Tillsyn av reservatet skall ombesörjas av länsstyrelsen.

4. Dokumentation och uppföljning

Skötseln av naturreservatet ska ske på ett sådant sätt att önskat resultat uppnås till lägsta möjliga kostnad. Effekterna av utförda skötselinsatser måste därför alltid följas upp. Uppföljningen ska sedan ligga till grund för förändringar av skötselmetoder och revidering av skötselplanen.

4.1. Dokumentation och inventeringar

Inga särskilda inventeringar planeras i dagsläget inom reservatet. Det vore värdefullt att följa upp fågellivet, särskilt efter utförd restaurering.

4.2. Uppföljning

4.2.1. Uppföljning av bevarandemål och gynnsamt tillstånd

Uppföljningen skall ske enligt fastställda metoder som används inom miljöövervakning nationellt eller regionalt eller i samband med Natura 2000. Lämpliga parametrar för uppföljning i reservatet är hur arealen av naturtyperna, och hur dess ingående strukturer och funktioner, förändras. Till exempel bör trädslagssammansättningen och förekomsten av död ved och buskar följas med 20-åriga intervaller i skogsområdet. Målsättningen med uppföljningen är att kunna se om uppställda bevarandemål enligt skötselplanen uppfylls.

4.2.2 Uppföljning av skötselmål och skötselåtgärder

En uppföljning av naturvärdenas utveckling ska ske i de områden där åtgärder genomförs. Genomförandet av skötselplanens åtgärder skall följas upp så att den genomförda skötseln leder till att bevarandemålen uppfylls på sikt.

5. Finansiering av naturvårdsförvaltningen

5.1 Finansiering av naturvårdsförvaltningen

Alla i planen redovisade åtgärder bekostas av offentliga medel. Även andra finansiärer, exempelvis fonder eller stiftelser, kan bli aktuella. Dessa medel skall i så fall administreras av Länsstyrelsen. Eventuella intäkter från gagnvirke tillfaller staten.